

Bijlage 1. Specifieke reactie op de aanbevelingen

In deze bijlage volgt per onderwerp een reactie van het kabinet op de specifieke aanbevelingen van ECRI.

I. Effectieve gelijkheid en toegang tot het recht.

B. Veilig onderwijsklimaat, inclusief voor iedereen

Aanbeveling 1 (§ 15)

ECRI adviseert de autoriteiten om hun inspanningen op te voeren om zorg te dragen dat het schoolonderwijs wordt gebruikt als instrument om raciale en andere vooroordelen en stereotypen effectief aan te pakken en zo bij te dragen aan een betere samenleving in een interculturele wereld. De autoriteiten zouden met name i) het gelijkheids- en geschiedenisonderwijs moeten versterken, zodat ook de historische dimensies van racisme en ongelijkheid aan bod komen, met inbegrip van kolonialisme, slavernij en de geschiedenis en cultuur van de verschillende etnische en religieuze groepen die in Nederland wonen; ii) moeten overwegen stappen te ondernemen om toe te treden tot het Waarnemingscentrum voor geschiedenisonderwijs in Europa van de Raad van Europa.

In 2021 is de wettelijke burgerschapsopdracht aan scholen verduidelijkt. In de verduidelijkte burgerschapsopdracht staan de basiswaarden van de democratische rechtsstaat (vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit) centraal en wordt nadrukkelijk van scholen gevraagd dat ze leerlingen kennis en respect bijbrengen van en voor verschillen, alsmede de waarde dat gelijke gevallen gelijk behandeld worden.

Daarnaast is recent het landelijke curriculum voor het funderend onderwijs geactualiseerd. In 2025 zijn de definitieve conceptkerndoelen (hierna: kerndoelen) voor de leergebieden burgerschap en mens en maatschappij gepubliceerd. In deze leergebieden hebben thema's zoals racisme, stereotypering en kolonialisme een stevige plek gekregen. De kerndoelen burgerschap vragen onder meer van scholen dat ze leerlingen helpen om stereotypering, discriminatie en uitsluiting te herkennen en benoemen. Met de kerndoelen mens en maatschappij leren leerlingen over kolonisatie, slavernijverleden en migratie, evenals stereotypering, vooroordelen, en racisme en discriminatie. Deze treden naar verwachting 1 augustus 2027 in werking.

Daarnaast zijn er handreikingen in ontwikkeling en worden er gastsprekers opgeleid om leraren te ondersteunen in het behandelen van het thema koloniaal- en slavernijverleden en de doorwerking daarvan in het heden en daarmee de lesstof over het koloniaal- en slavernijverleden tot leven brengen.

Aanbeveling 2 (§ 20)

ECRI adviseert om op landelijk niveau effectieve beleidsmaatregelen en mechanismen in te voeren om racistische incidenten en incidenten tegen LGBTI-personen incidenten op scholen te voorkomen, te monitoren en aan te pakken.

Scholen in het basisonderwijs, voortgezet onderwijs en speciaal onderwijs hebben de plicht om zorg te dragen voor een veilige school, hier beleid voor op te stellen en uit te voeren, de veiligheid van leerlingen jaarlijks te monitoren en een aanspreekpunt pesten en een antipestcoördinator aan te stellen. Met ingang van het schooljaar 2022/2023 is het toezicht op het thema sociale veiligheid geïntensiveerd (n.a.v. het regeerakkoord-Rutte IV).

Het kabinet beoogt het veiligheidsbeleid van scholen te versterken en incidenten aan te pakken en/of te voorkomen, die de fysieke, psychische of sociale veiligheid raken. Discriminatie en incidenten gericht tegen lhbtq+ personen vallen hieronder. Het wetsvoorstel Vrij en veilig onderwijs¹ ligt in de Tweede Kamer. De beoogde inwerkingtreding van dit wetsvoorstel is 1 augustus 2027.

Om scholen verder te ondersteunen subsidieert OCW Stichting School en Veiligheid. Verder zet COC Nederland zich met subsidie van OCW in voor een veilige en inclusieve omgeving op scholen.

¹ Kamerstukken II 2024/25, 36 77, nr. 2.

De eerstvolgende editie van de Landelijke Veiligheidsmonitor wordt naar verwachting in het schooljaar 2027–2028 uitgevoerd.

D. Gelijkheid van LGBTI-personen

Aanbeveling 3 (§ 33)

ECRI adviseert de autoriteiten om hun inspanningen te intensiveren om te waarborgen dat transgenders waar mogelijk veilige, betaalbare en tijdige toegang hebben tot noodzakelijke genderbevestigende behandelingen.

Sinds 2025 bestaat het Landelijk Platform Transgenderzorg. Het doel van dit orgaan is om structureel de samenwerking en coördinatie tussen partijen binnen de transgenderzorg te waarborgen. Daarbij hoort ook de aanpak van wachttijden en tijdige toegang tot zorg. Het Landelijk Platform Transgenderzorg komt binnenkort met een advies rondom de aanpak van de wachtlijsten. Binnen het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA)² zijn er afspraken gemaakt om de zorg toegankelijker te maken, hierin is ook aandacht voor lange wachtlijsten (wachttijdondersteuning, triage). Deze afspraken gelden zorgbreed dus ook voor transgender personen.

Aanbeveling 4 (§ 38)

ECRI adviseert de autoriteiten om met voorrang een uitgebreid wetsvoorstel op te stellen en aan de Tweede Kamer voor te leggen waarin het recht van intersekse personen op lichamelijke integriteit uitdrukkelijk wordt erkend en waarin medisch onnodige operaties (vaak aangeduid als "normaliserende" operaties) en andere niet-therapeutische behandelingen worden verboden totdat het intersekse kind in staat is om op basis van het beginsel van vrije en geïnformeerde instemming aan beslissingen deel te nemen. Bij de voorbereiding van dergelijke wetgeving zouden relevante deskundigen en zorgmedewerkers, intersekse kinderen en hun ouders of voogden moeten worden geraadpleegd, en zou tevens rekening moeten worden gehouden met ECRI-Algemene Beleidsaanbeveling nr. 17 inzake het voorkomen en bestrijden van onverdraagzaamheid en discriminatie tegen LGBTI-personen en andere relevante normen van de Raad van Europa.

Het kabinet hecht grote waarde aan het recht op zelfbeschikking en het recht op lichamelijke integriteit. De expliciete bescherming van deze rechten is een belangrijk onderdeel van de verdere emancipatie van intersekse personen/personen met DSD³. Naast het recht op zelfbeschikking en het recht op lichamelijke integriteit, is het ook belangrijk dat een intersekse kind/kind met DSD de medische zorg en psychosociale begeleiding krijgt die noodzakelijk is in alle levensfasen. Het is dus net zo goed van belang dat medisch noodzakelijke zorg voor deze kinderen wel toegankelijk blijft. Regulering moet voldoen aan deze beide uitgangspunten. Om die reden heeft het kabinet het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC) gevraagd om onderzoek te laten doen naar de verschillende mogelijkheden voor regulering, die recht doen aan het uitgangspunt dat met niet medisch noodzakelijke behandelingen bij intersekse kinderen/kinderen met DSD wordt gewacht totdat het kind daarover kan (mee)beslissen. Verwezen wordt naar de brief van 16 juni 2025.⁴ In het onderzoek zullen de voor- en nadelen van de verschillende vormen van regulering nader worden uitgediept. Daarbij worden ook ervaringen van andere Europese landen, met zelfregulering en met wetgeving, meegenomen. De uitkomsten zullen de basis vormen om tot een weloverwogen besluit te komen over de meest wenselijke vorm van regulering⁵. Over de tijdslijn van het onderzoek wordt de Kamer voor het zomerreces nader geïnformeerd.

² [Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord 2025](#).

³ *Intersekse* verwijst naar de ervaringen van mensen die zijn geboren met een lichaam dat niet overeenkomt met het beeld dat de meeste mensen hebben van man en vrouw. De afkorting DSD staat voor de medische aanduiding: *differences in sex development*.

⁴ Kamerstukken II 2024/25, 30 420, nr. 420.

⁵ Kamerstukken II 2024/25, 30 420, nr. 420.

De NNID wijst er in haar brief van 29 april 2026 terecht op dat dit onderzoek vertraging heeft opgelopen. De NNID wijst daarbij ook op het Regenboogakkoord. Het kabinet blijft werken aan de acceptatie, veiligheid en emancipatie van de lhbtq+ gemeenschap, op straat, op school, op de werkvloer en overall in binnen- en buitenland. Het kabinet voert het Regenboogakkoord zorgvuldig uit met (initiatief)wetgeving en beleid. Het kabinet staat stevig voor het voorkomen en bestrijden van onverdraagzaamheid en discriminatie tegen de lhbtq+ gemeenschap zoals omschreven in ECRI-Algemene Beleidsaanbeveling nr. 17.

II. Haatzaaiende uitlatingen en door haat gemotiveerd geweld

A. Haatzaaiende uitlatingen

Aanbeveling 5 (§ 54)

ECRI adviseert om publieke figuren, waaronder hoge ambtenaren en politici, nadrukkelijk aan te moedigen om onmiddellijk, krachtig en publiekelijk stelling te nemen tegen racistische en anti-LGBTI haatzaaiende uitlatingen en op dergelijke uitlatingen te reageren met een krachtig tegengeluid en alternatieve uitlatingen, alsook om het begrip tussen gemeenschappen te bevorderen, onder meer door solidariteit te betuigen met degenen die doelwit zijn geworden van haatzaaiende uitlatingen. In dit verband verwijst ECRI naar haar Algemene Beleidsaanbeveling nr. 15 inzake de bestrijding van haatzaaiende uitlatingen, naar Aanbeveling CM/Rec(2022)16 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa inzake de bestrijding van haatzaaiende uitlatingen en naar het Handvest van Europese politieke partijen voor een niet-racistische en inclusieve samenleving, zoals bekrachtigd door de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa in haar resolutie 2443 (2022).

Het kabinet erkent dat de taal van politici en publieke figuren ertoe doet en onderschrijft deze aanbeveling van ECRI. Met grote regelmaat uiten publieke figuren en politici zich in normatieve zin op genoemde terreinen. Dat betreft zowel de veroordeling van ongewenst of strafbaar gedrag als inspanningen om de onderlinge solidariteit tussen maatschappelijke groepen te vergroten. Incidenten die zich in de samenleving voordoen zijn meer dan eens aanleiding voor het voeren van parlementaire debatten, waarin op verschillende wijze stelling wordt genomen, hetgeen weer invloed heeft op het maatschappelijk debat. In haar rapport 'Tussen Kamer, krant en sociale media'⁶ komt de Staatscommissie tegen Discriminatie en racisme, tot eenzelfde conclusie en gaat in op de wisselwerking van discriminerende uitingen in drie domeinen: in de Tweede Kamer, in landelijke kranten en op sociale media. Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat Tweede Kamerleden invloed hebben op uitingen in kranten en op sociale media. Er zijn ook aanwijzingen dat uitingen op sociale media invloed hebben op uitspraken van Tweede Kamerleden. De staatscommissie heeft op 8 juni haar eindrapport aangeboden. In de kabinetsreactie op het eindrapport van de Staatscommissie, zal ook de reactie op dit rapport worden meegenomen.

In de antisemitismestrategie en de versterkte aanpak veiligheid lhbtq+ wordt nu al expliciet invulling gegeven aan de ambitie van de aanbeveling gegeven. Zo staat in de versterkte aanpak lhbtq+ bijvoorbeeld dat "het kabinet in[zet] op activiteiten die bijdragen aan het stellen van de norm. De norm dat iedereen veilig dient te zijn en dat geweld tegen en discriminatie van lhbtq+ personen onacceptabel is. De overheid en politiek hebben een voorbeeldfunctie in het stellen van deze norm, maar het waarborgen van de veiligheid van lhbtq+ personen is een verantwoordelijkheid van de gehele samenleving".

Aanbeveling 6 (§ 65)

ECRI adviseert de autoriteiten om i) de uitvoering van brede en gecoördineerde maatregelen tegen racistische haatzaaiende uitlatingen en haatzaaiende uitlatingen tegen LGBTI-persoon in het voetbal voort te zetten; ii) de uitvoering van educatieve programma's ter voorkoming van racistische haatzaaiende uitlatingen en haatzaaiende uitlatingen tegen LGBTI-persoon onder supporters op te voeren; iii) zorg te dragen dat racistische en anti-LGBTI incidenten in het voetbal effectief worden onderzocht en dat de beschikbare tuchtrechtelijke mechanismen worden toegepast.

⁶ 'Tussen Kamer, krant en sociale media', de Staatscommissie tegen Discriminatie en racisme, 11 februari 2026.

Het kabinet werkt samen met de KNVB op het programma 'Ons Voetbal is voor Iedereen' (OVIVI). Dit programma loopt tot het eind van 2026 maar het kabinet is voornemens om maatregelen te verlengen tot na 2026, in lijn met het regeerakkoord.

B. Door haat gemotiveerd geweld

Aanbeveling 7 (§ 70)

ECRI adviseert de autoriteiten om, in samenspraak met een breed spectrum aan maatschappelijke organisaties en personen die uit de ECRI-doelgroepen, verdere maatregelen te nemen om het onderrapporteren van racistische haatmisdrijven en haatmisdrijven tegen LGBTI-personen tegen te gaan. Zulke maatregelen moeten onder meer bestaan uit bewustmakingsactiviteiten over de rechten van slachtoffers en over de beschikbare rechtsmiddelen, steun aan maatschappelijke organisaties die slachtoffers (met name juridisch) bijstaan, alsmede uit een verbetering van de dialoog en samenwerking tussen wetshandavingsinstanties en ECRI-doelgroepen, met name mensen van Afrikaanse afkomst, moslims, LGBTI-personen en joden.

Nederland erkent dat onderrapportage van racistische haatmisdrijven en haatmisdrijven tegen LGBTI-personen een risico vormt, waar – meestal in de vorm van campagnes – doorlopend aandacht voor moet zijn. In de loop van de tijd zijn er verschillende maatregelen getroffen en initiatieven ontplooid om vooral potentiële slachtoffers bewust te maken van hun rechten, rechtsmiddelen en dergelijke. Maatschappelijke organisaties spelen een belangrijke rol bij de uitvoering van maatregelen. Zo is de campagne 'Meld het wél' uit 2025 een initiatief van de overkoepelende organisatie van gemeentelijke antidiscriminatievoorzieningen, Discriminatie.nl. Met de campagne werd beoogd het melden van discriminatie makkelijker maken en burgers bewuster maken van het maatschappelijke probleem van discriminatie. De campagne bestond uit zes korte filmpjes waarin elke keer een andere discriminatiegrond centraal stond.

De campagne 'Discriminatie = Kansloos', die ook sinds 2025 loopt en zich richt op racisme en discriminatie in het amateurvoetbal en betaald voetbal bevat ook handelingsperspectieven voor online discriminatie. Doel van de campagne is gedragsverandering door het vestigen van een heldere norm en daarna uit te leggen hoe men in actie kan komen als die norm wordt overschreden. Specifiek voor online discriminatie wordt men erop gewezen melding te doen bij Meld.OnlineDiscriminatie.nl (MOD).

Het ligt in de planning om in het kader van de uitvoering van het beleidsplan "Versterkte aanpak veiligheid lhbtqi+ 2026-2030" om in samenspraak met maatschappelijke organisaties, activiteiten te ondernemen om de meldingstoegankelijkheid van de lhbtqi+ gemeenschappen te vergroten. Deze zijn momenteel in ontwikkeling en zullen in de komende jaren hun beslag krijgen.

Tot slot wordt er op dit moment brede publiekscommunicatie ter verhoging van de meldingstoegankelijkheid van ervaren discriminatie gevoerd. Deze is gericht op het vergroten van kennis van burgers over discriminatie en Discriminatie.nl (de landelijke vereniging van antidiscriminatievoorzieningen), het vergroten van het vertrouwen in het nut van melden, en het inspelen op persoonlijke behoeften bij (ervaren) discriminatie, waaronder ook racistische haatmisdrijven en haatmisdrijven tegen LGBTI-personen.

De insteek is gebaseerd op onderzoek dat het ministerie van BZK in 2024 heeft laten uitvoeren naar gedragsveranderingsstrategieën ter verhoging van de meldingstoegankelijkheid bij ervaren discriminatie. Een campagne met media-inzet is onderdeel van de publiekscommunicatie. De opgave van deze campagne is dat men Discriminatie.nl weet te vinden, zodat discriminerend gedrag beter kan worden aangepakt en mensen die discriminatie ervaren gepaste ondersteuning ontvangen. Hierbij werkt het ministerie van BZK samen met belangrijke partners zoals de landelijke vereniging van antidiscriminatievoorzieningen, Discriminatie.nl. Maar ook met uiteenlopende stakeholders die verschillende doelgroepen vertegenwoordigen.

Aanbeveling 8 (§ 77)

ECRI adviseert de autoriteiten om zorg te dragen dat passende, praktische en gerichte scholing over haatmisdrijven deel uitmaakt van de verplichte basis- en voortgezette opleiding van

rechtshandhavingfunctionarissen en andere betrokkenen bij de strafrechterketen, zoals officieren van justitie. Zowel het maatschappelijk middenveld als ECRI-doelgroepen zouden moeten worden betrokken bij de ontwikkeling – en waar mogelijk ook de uitvoering – van dergelijke trainingen. In dit verband moet Aanbeveling CM/Rec(2024)4 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa inzake de bestrijding van haatmisdrijven mede in acht worden genomen.

Zowel politie, Openbaar Ministerie als de rechterlijke macht verzorgen voorafgaand en tijdens de loopbaan van hun personeel voor passende, praktische en gerichte scholing.

Politie

In de basis politieopleiding ontwikkelen studenten een professionele beroepshouding; dat wil zeggen neutraliteit uitstralen, ze leren dat ze moeten handelen vanuit het doel van de rechtsstaat, namelijk het tegengaan van discriminatie en het tonen van een gelijke behandeling van mensen ongeacht hun geloof, geslacht of culturele achtergrond. De extra periodieke trainingen en toetsen, zoals in de trainingssgame 'Profcheck' en de brede training in professionele vaardigheden, kunnen extra bijdragen aan de aanpak van discriminatie en het vergroten van de bewustwording over vooroordelen. Daarnaast heeft de politie een Netwerk Divers Vakmanschap ontwikkeld. Het netwerk bestaat uit politiemedewerkers met kennis en expertise over verschillende leefstijlen en culturen. Hun taak is om deze kennis en expertise up-to-date te houden, in te brengen bij operationele vraagstukken en te verspreiden onder collega's in de eenheid.

In 2025 is het Expertisecentrum Aanpak Discriminatie – Politie (ECAD-P) geformaliseerd binnen de politie. Dit expertisecentrum binnen de politie is in 2019 ontwikkeld ter versterking van de rol van de politie in de (strafrechtelijke) aanpak van discriminatie in de samenleving. Het fungeert als landelijk informatie- en kenniscentrum voor de gehele politieorganisatie, het volgt externe ontwikkelingen en breidt de expertise over discriminatie uit, past deze toe en houdt deze up-to-date. ECAD-P adviseert en deelt kennis – zowel intern als extern – over discriminatie- en haatmisdrijfzaken. ECAD-P werkt op verschillende niveaus en aan verschillende thema's (opleiding, aanpak van discriminatie, zaakbehandeling, beleidsvorming). Daarnaast is het ECAD-P actief op het scannen van lopende zaken waar een mogelijke discriminatie-aspecten in zit door het gebruik van relevante steekwoorden. Wanneer een aangifte niet als zodanig herkend is zal het ECAD-P contact opnemen met de eenheid om de rechercheurs te adviseren. Zij helpen hiermee dus hun collega's in de regionale eenheden.

Openbaar Ministerie

Het Openbaar Ministerie (OM) beschikt over een Landelijk Expertisecentrum Discriminatie (LECD). Bij elk parket bij de rechtbank zijn deskundigen op het gebied van discriminatie werkzaam en/of is er ten minste één officier van justitie die gespecialiseerd is in discriminatie en discriminatiezaken behandelt. Het LECD werkt samen met deze officieren en experts om te waarborgen dat discriminatiezaken zo goed mogelijk worden afgehandeld. Het LECD en de discriminatieofficieren bij de rechtbanken adviseren en informeren officieren van justitie en andere OM-medewerkers vanaf de opsporingsfase tot en met de uitspraak door de hoogste rechter. Daarnaast houdt het LECD zich bezig met het opbouwen, onderhouden en organiseren van expertise over dit thema en het delen daarvan binnen het OM.

In samenwerking met het Studiecentrum Rechtspleging (SSR) heeft het LECD een e-learning 'Discriminatie' ontwikkeld over discriminatie in het nationale strafrecht (haatmisdrijven, haatzaaien, andere discriminatiedelicten). Discriminatiedeskundigen (op rechtbankniveau) zijn verplicht deel te nemen aan de e-learning. Alle medewerkers van het Openbaar Ministerie en de rechterlijke macht (zie hieronder) hebben toegang tot de e-learning, maar het is geen verplicht onderdeel van het algemene opleidingscurriculum.

Rechterlijke macht

In Nederland is het Studiecentrum Rechtspleging (SSR) verantwoordelijk voor de adequate opleiding van medewerkers van de rechterlijke macht, waaronder rechtbankpersoneel zoals griffiers, en van het Openbaar Ministerie. In samenwerking met de Raad voor de rechtspraak, de Nederlandse gerechten en het Openbaar Ministerie leidt SSR afgestudeerde juristen en praktijkjuristen op tot rechters en officieren van justitie.

Binnen de rechterlijke opleiding en de opleiding voor officieren van justitie zijn integer en professioneel handelen kerncompetenties. In de rechterlijke opleiding is specifieke aandacht voor etniciteit en religie in de verplichte cursus 'Oordelen zonder vooroordelen'. De cursus richt zich op (institutioneel) racisme, discriminatie en ongelijkheid in nationale en internationale context. Ook voor officieren van justitie is er training over discriminatie en ongelijkheid beschikbaar.

III. Integratie en Inclusie

A. Migranten

Aanbeveling 9 (§ 84)

ECRI adviseert de autoriteiten om het beleid verder te herzien en te ontwikkelen op basis van positieve prikkels, waar nodig mede door middel van wetgevende maatregelen, om de inburgering en inclusie van migranten die in Nederland verblijven, te verbeteren. In dit verband kunnen de autoriteiten inspiratie putten uit Aanbeveling CM/Rec(2022)10 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa over meerlagig beleid en bestuur op het gebied van interculturele integratie en uit het Modelkader voor intercultureel integratiebeleid op landelijk niveau.

De Wet inburgering 2021 (Wi2021) heeft als maatschappelijk doel dat inburgeringsplichtigen snel en volwaardig meedoen in de samenleving, het liefst via betaald werk. Het belang om inburgeringsplichtigen te ondersteunen om van hun inburgering een succes te maken wordt onderschreven. Inburgeraars worden daarom in dit stelsel begeleid door gemeenten. Zo kopen gemeenten voor asielstatushouders de taallessen en participatie-uren in en bieden de module Arbeidsmarkt en Participatie (MAP) en het Participatieverklaringstraject (PVT) aan. Ook worden asielstatushouders financieel ontzorgd door gemeenten. Deze maatregelen hebben als doel om inburgeraars te stimuleren om voortvarend met hun inburgering aan de slag te gaan en volwaardig mee te doen aan de Nederlandse samenleving.

Belangrijke speerpunten hierbij zijn tijdigheid en dualiteit. Met een tijdige start wordt ervoor gezorgd dat inburgeraars zo snel mogelijk de Nederlandse taal leren en kunnen meedoen. Uit de tussenevaluatie van de Wi2021 blijkt dat dit nog onvoldoende van de grond komt. Daarom wordt ingezet op het verhelpen van knelpunten die een snelle deelname aan de maatschappij in de weg staan. Daarnaast wordt in de Wi2021 ingezet op dualiteit, door taallessen en participatie zoveel mogelijk te combineren. Werk is dé manier om zelfstandigheid te bereiken, om sociale contacten op te doen en om de taal sneller te leren spreken. Hierdoor wordt het inburgeringsproces versneld en hebben inburgeraars het perspectief om actief deel te nemen aan de Nederlandse samenleving. Dit sluit aan bij de ambitie van het kabinet dat meedoen de norm wordt voor nieuwkomers, zodat iedereen actief deelneemt én bijdraagt aan de samenleving.

In vervolg op deze ambitie zijn de ministers van Werk en Participatie en van Asiel en Migratie op 5 juni 2026 met een plan gekomen om ervoor te zorgen dat nieuwkomers eerder starten met taal en werk en werkgevers worden gestimuleerd om nieuwkomers in dienst te nemen.⁷

Aanbeveling 10 (§ 90)

ECRI adviseert de autoriteiten om resolute maatregelen te nemen om zorg te dragen voor adequate woonomstandigheden voor vluchtelingen in tijdelijke noodopvanglocaties en tegelijkertijd te streven naar huisvestingsoplossingen voor deze groep op de lange termijn.

Het aantal opvangplekken (de opvangcapaciteit) bij het COA is kritiek. Er is sprake van een aanzienlijk tekort aan opvangplekken. Omdat er onvoldoende reguliere opvangplekken zijn wordt er gebruik gemaakt van noodopvang. Daarbij moet wel opgemerkt worden dat er verschillen zijn tussen de diverse noodopvanglocaties op het gebied van geboden voorzieningen en dat niet elke noodopvang onderdoet voor reguliere locaties. Bij het plaatsen van asielzoekers wordt rekening gehouden met de omstandigheden op de noodopvanglocaties. Indien mogelijk ervoor gekozen worden om kwetsbare groepen, zoals bijvoorbeeld kinderen, niet op bepaalde locaties te plaatsen. Langdurig verblijf in noodopvanglocaties is onwenselijk. Het kabinet zet zich daarom in om de opvangomstandigheden te verbeteren, de inzet van noodopvang terug te dringen en het aantal

⁷ Kamerstukken II 2025/26, 32 824, nr. 511.

reguliere opvanglocaties te vergroten door inzet van de Spreidingswet. Tegelijkertijd wordt ingezet op toegang tot onderwijs, zorg en passende begeleiding om de effecten van het verblijf op noodopvanglocaties, onder andere voor kinderen, zoveel mogelijk te beperken.

Wat betreft statushouders geldt in Nederland voor gemeenten een taakstelling om huisvesting aan te bieden aan mensen met een verblijfsvergunning. Voor de uitstroom van statushouders uit de opvang zijn en worden maatregelen genomen, waaronder tijdelijke financiële ondersteuning voor gemeenten bij huisvesting van statushouders. Gemeenten kunnen gebruikmaken van verschillende stimuleringsregelingen van het Rijk die (al dan niet ten dele) zijn gericht op het beter benutten van de huidige woningvoorraad of het toevoegen van nieuwe woningvoorraad om zo huisvesting van statushouders te stimuleren. Daarnaast wordt ingezet op opschaling van verschillende vormen van alternatieve huisvesting zoals flexwoningen en woningdelen, op permanente of tijdelijke locaties. De minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening wil hier voor de zomer afspraken maken met gemeenten en corporaties in een convenant.

Aanbeveling 11 (§ 95)

ECRI adviseert de autoriteiten om zorg te dragen dat het wetgevend kader alle werkgevers verplicht om discriminatie bij de toegang tot werk te voorkomen en dat hier effectief toezicht op wordt uitgeoefend. In dit verband verwijst ECRI naar haar Algemene Beleidsaanbeveling nr. 14 inzake de bestrijding van racisme en rassendiscriminatie op het gebied van werkgelegenheid.

Elke werknemer heeft het recht op een veilige, waaronder een discriminatievrije, werkomgeving. Werkgevers zijn verplicht zich te houden aan art. 1 van de Grondwet en de Algemene wet gelijke behandeling die voorschrijven dat discriminatie en het uitsluiten van mensen niet is toegestaan. De Arbeidsinspectie houdt verder toezicht op discriminatie op de werkvloer. Mensen die het vermoeden hebben op hun werk gediscrimineerd te worden kunnen hiervan ook een melding maken bij een antidiscriminatievoorziening (ADV), waarbij de mogelijkheid bestaat om hierover met werkgever in gesprek te gaan, desgewenst ondersteund door een consulent discriminatiezaken. Ook is het mogelijk om een oordeel aan te vragen bij het College voor de Rechten van de Mens of een procedure starten te starten bij de civiele rechter. Daarnaast is op 3 maart 2026 vanuit de Kamer het initiatiefvoorstel Wet toezicht gelijke kansen bij werving en selectie⁸ ingediend die discriminatie en toezicht bij toegang tot werk verder moet voorkomen. Het wetsvoorstel verplicht werkgevers en intermediairs met 25 of meer werknemers om een werkwijze te ontwikkelen en te gebruiken die moet zorgen voor een objectieve werving en selectie van nieuwe werknemers. De arbeidsinspectie ziet toe op deze verlichting en de nalevering daarop.

B. Roma, Sinti en Woonwagengebwoners

Aanbeveling 12 (§ 102)

ECRI adviseert de autoriteiten om verdere maatregelen te nemen om de huisvestingsomstandigheden van Roma, Sinti en Woonwagengebwoners te verbeteren door i) een meer gedetailleerd en landelijk behoeftenonderzoek uit te voeren naar het aantal benodigde standplaatsen en ii) snel en resoluut op te treden om zorg te dragen dat de benodigde standplaatsen binnen een redelijke termijn zullen worden gerealiseerd. De betrokken Roma-, Sinti- en Woonwagengemeenschappen moeten tijdens dit gehele proces op zinvolle wijze worden geraadpleegd.

In het huisvestingsbeleid speelt vooral het lokale bestuur een cruciale rol. Een belangrijk onderdeel van dit beleid is het in kaart brengen van de vraag. Daarom is het van belang dat gemeenten een behoeftenonderzoek uitvoeren. Uit de meest recente Herhaalmeting woonwagengebwoners blijkt dat van alle responderende gemeenten 60% een behoeftenonderzoek naar woonwagengebwoners heeft uitgevoerd. Dat is een stijging van 5% ten opzichte van de herhaalmeting van 2023. Het Wetsvoorstel versterking regie volkshuisvesting zal naar verwachting een belangrijke impuls geven aan de realisatie van woonwagengebwoners. In het wetsvoorstel staat een verplichting opgenomen voor medeoverheden om de behoefte voor alle

⁸ Kamerstukken II 2025/26, 36 908, nr. 2.

aandachtsgroepen – inclusief woonwagenbewoners - in beeld te brengen en aan te geven hoe hierin wordt voorzien.

Via de Regeling Huisvesting Aandachtsgroepen (RHA) zijn gemeenten de afgelopen jaren financieel ondersteund bij de realisatie van woonwagenstandplaatsen. Vanaf 2026 kunnen gemeenten gebruikmaken van de realisatiestimulans, die eveneens toepasbaar is op woonwagens. De afgelopen jaren is in opdracht van het ministerie van BZK het kennisprogramma “Op weg naar extra standplaatsen” uitgevoerd. Door middel van praktijkvoorbeelden en advies bood dit programma gemeenten en corporaties concrete handvatten om extra standplaatsen te realiseren. Vanuit het Rijk vindt bij beleidsvoornemens overleg plaats met verschillende verenigingen van Roma, Sinti en woonwagenbewoners.

D. Moslims

Aanbeveling 13. (§ 110)

ECRI adviseert de autoriteiten met klem om hoge prioriteit te geven aan het voorkomen en bestrijden van anti-moslimracisme en -discriminatie door i) in overleg met een breed spectrum aan betrokkenen alle nodige maatregelen te nemen om openbare uitingen van dergelijke vormen van racisme en discriminatie aan te pakken, en ii) wetgeving, beleid en werkwijzen te herzien om zorg te dragen dat deze niet leiden tot directe of indirecte discriminatie van moslims. In dit verband verwijst ECRI naar haar Algemene Beleidsaanbeveling nr. 5 (herzien) over het voorkomen en bestrijden van racisme en discriminatie tegen moslims.

Het kabinet erkent dat moslimdiscriminatie in Nederland bestaat en moet worden aangepakt. Daarbij erkent het ook het belang van samenwerking met de betreffende gemeenschap voor een gedegen aanpak. In de kabinetsreactie op het Nationaal onderzoek moslimdiscriminatie en de versterking aanpak moslimdiscriminatie wordt de aanpak van moslimdiscriminatie uiteengezet.⁹

Ook heeft de Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme begin dit jaar bekend gemaakt dat hij voornemens is een Programmaleider Nationale Aanpak Moslimdiscriminatie aan te stellen. De programmaleider zal in dialoog met de moslimgemeenschappen zelf, met maatschappelijke organisaties, met onderzoekers, beleidsmakers en lokale bestuurders werken aan het ontwikkelen van een advies over een dergelijke aanpak. Wanneer dit advies is uitgebracht, zal het kabinet bezien waar deze betrokken kan worden bij de huidige aanpak op moslimdiscriminatie.

Uitgangspunt is voorts dat wetgeving, beleid en werkwijzen in lijn zijn met de Grondwet, waaronder artikel 1. Dit wordt gegarandeerd door toetsen die zijn opgenomen in het Beleidskompas. Bij de invoering van nieuwe beleidsmaatregelen, wet- en regelgeving moeten deze toetsen worden doorlopen. Ook de Afdeling Advisering van de Raad van State speelt hierin een belangrijke rol, door het adviseren van regering en parlement over wetgeving en bestuur.

In haar rapport wijst ECRI op de Wet gedeeltelijk verbod gezichtsbedekkende kleding als wetgeving die een negatief effect heeft gehad op moslimvrouwen. Ook in de schriftelijke consultatie blijkt dit een punt van kritiek. De Wet gedeeltelijk verbod gezichtsbedekkende kleding (Wgbk) is in het leven geroepen om een eenduidige norm te stellen voor welke vormen van gezichtsbedekking op welke plaatsen wel en niet acceptabel zijn, met als doel de open communicatie tussen burgers, en tussen burgers en dienstverleners te bevorderen. Het kabinet is van mening dat de wet hierin is geslaagd en hecht veel waarde aan het normstellende effect van de wet. De wet maakt duidelijk wat precies waar is toegestaan en wat niet. Een verbod op gezichtsbedekkende kleding, op basis van de wet of op basis van de eigen huisregels, is daarmee over het algemeen goed uitvoerbaar. De wet richt zich bovendien op alle vormen van gezichtsbedekkende kleding, waardoor professionals het voordeel van onpartijdigheid ervaren. Tegelijkertijd ziet het kabinet ook dat er ruimte bestaat voor verbetering en wil daarom inzetten op betere handhaving van de wet. Daarover worden gesprekken gevoerd met handhavingsinstanties. Eerder is gesproken over de uitbreiding van een gedeeltelijk verbod naar een algemeen verbod. Het kabinet ziet daar geen reden meer toe en zal niet overgaan tot een algemeen verbod.

⁹ Kamerstukken II 2025/26, 30 950, nr. 505.

IV. Specifieke onderwerpen inzake Nederland

Voorkomen en bestrijden van etnisch profileren door rechtshandhavingsfunctionarissen

Aanbeveling 14 (§ 117)

ECRI adviseert de autoriteiten om bij voorrang een doeltreffend systeem in te voeren voor het registreren van identiteitscontroles c.q. staandehoudingen met fouillering door rechtshandhavingsfunctionarissen, als onderdeel van een beleid dat ziet op het opsporen en aanpakken van etnisch profileren en het versterken van het wederzijds vertrouwen tussen deze functionarissen en de samenleving, in het licht van ECRI's Algemene Beleidsaanbeveling nr. 11 inzake de bestrijding van racisme en rassendiscriminatie bij de politie en Algemene Aanbeveling nr. 36 van het Comité van de Verenigde Naties voor de uitbanning van rassendiscriminatie inzake etnisch profileren door rechtshandhavingsfunctionarissen.

Om etnisch profileren te voorkomen wordt veel waarde gehecht aan het uitvoeren van goede en professionele controles. De rechtshandhavingsfunctionarissen zetten zich via diverse manieren in om professioneel controleren en het vakmanschap van medewerkers te bevorderen en discriminatie via etnisch profileren tegen te gaan. De politie en de KMar hebben bijvoorbeeld beiden hun Handelingskader Professioneel Controleren geactualiseerd en opnieuw bij de medewerkers onder de aandacht gebracht.

Daarnaast hebben de KMar en de politie VR-brillen ter ondersteuning van trainingen voor het maken van selectiebeslissingen en een intern programma dat tot doel heeft de culturele sensitiviteit binnen de organisatie te verhogen en discriminatie en uitsluiting te voorkomen en bestrijden, geïntroduceerd. Verder wordt via de tweejaarlijkse Veiligheidsmonitor gemonitord op de ervaringen van burgers met controles door de politie en of de reden voor controle duidelijk was voor de burger.

De werking van de registratie van identiteitscontroles c.q. staandehoudingen (zogenoemde stopformulieren) is in de zomer van 2016 onderzocht via het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC). Op basis van dat onderzoek – en gehoord hebbende de politie en het gezag – is de conclusie toen getrokken dat een stopformulier «als zodanig in de huidige context onvoldoende bijdraagt aan het tegengaan van etnisch profileren». Daarnaast zou de introductie van stopformulieren een grote administratieve belasting met zich meebrengen.

Voorkomen en bestrijden van etnisch profileren door andere overheidsfunctionarissen

Aanbeveling 15 (§ 125)

ECRI adviseert de autoriteiten om nadere maatregelen te nemen om zorg te dragen dat i) algoritmische systemen uitsluitend worden gebruikt of toegepast in situaties waarin het gebruik ervan gepast is; ii) er sprake is van voldoende transparantie en effectief toezicht, met inbegrip van betekenisvolle menselijke tussenkomst; iii) er duidelijke verantwoordings- en verantwoordelijkheidskaders bestaan om discriminatie ten gevolge van het gebruik van algoritmische systemen te voorkomen en te bestrijden; en iv) er effectieve rechtsmiddelen beschikbaar en toegankelijk zijn om discriminatie als gevolg van het gebruik van algoritmische systemen aan te pakken.

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties coördineert beleid en ontwikkelt instrumenten voor verantwoord gebruik van algoritmische systemen door overheden, onder meer waar deze systemen worden gebruikt bij besluitvorming. Naast de reeks maatregelen die al door de ECRI worden genoemd, zijn ook andere acties in gang gezet. Uw Kamer is hierover in verschillende brieven geïnformeerd. De belangrijkste acties worden hier kort weergegeven. In het kader van de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS) wordt gewerkt aan de doorontwikkeling van het Algoritmekader tot een auditeerbaar kader waarbinnen de naleving van wettelijke normen wordt geborgd.¹⁰ Met oog op de aankomende verplichting, in het kader van de AI-verordening, om

¹⁰ Kamerstukken II 2024/25, 26 643, nr. 1394.

voor hoog-risico AI-systemen een grondrechteneffectbeoordeling uit te voeren, bekijkt het ministerie van BZK hoe overheden hierbij beter ondersteund kunnen worden. Verder wordt momenteel de mogelijkheid verkend om een mensenrechtenimpactassessment meer bindend te maken voor bepaalde soorten algoritmische systemen die niet onder de reikwijdte van de AI-verordening vallen, maar een verhoogd risico op inbreuk op de mensenrechten met zich mee kunnen brengen, waaronder bijvoorbeeld risicoprofileringsystemen.¹¹

Overheidsorganisaties hebben aanzienlijke vooruitgang geboekt op het gebied van transparantie door algoritmen te publiceren in het Algoritmeregister. Het aantal registraties van zowel de Rijksoverheid als medeoverheden is flink toegenomen. In het kader van motie-Six Dijkstra (NSC) hebben departementen vorig jaar aangegeven dat impactvolle algoritmen, waaronder ook risicoprofileringsalgoritmen vallen, voor het einde van 2026 zullen worden geregistreerd, tenzij er een uitzonderingsgrond is voor publicatie.¹² Eerder heeft het kabinet laten weten een verplicht register nu niet opportuun te achten.¹³ Middels een motie van de leden Kathmann (GL-PvdA) en Six Dijkstra (NSC)¹⁴ heeft uw Kamer verzocht om burgers in communicatie en brieven te informeren over de inzet van geautomatiseerde risicoselectie voor fraudecontroles wanneer na de risicoselectie een besluit is genomen. Het kabinet heeft uw Kamer reeds laten weten dat wordt gewerkt aan het toevoegen van informatie over risicoselectie-instrumenten in de privacyverklaring van organisaties en in individuele besluiten.¹⁵ Voor de zomer ontvangt uw Kamer een update over de uitvoering van deze motie. Daarnaast voert het kabinet momenteel een beleidsonderzoek 'algoritmische besluitvorming' uit, waarin de vraag centraal staat of de Algemene wet bestuursrecht moet worden aangepast om transparantie en rechtsbescherming te waarborgen bij besluiten die mede zijn voorbereid of vormgegeven met algoritmes.

In 2025 is een Discriminatieprotocol ontwikkeld waarmee aan overheidsorganisaties een concreet handelingsperspectief wordt geboden als er een vermoeden bestaat of geconstateerd wordt dat er sprake is van discriminatie bij een algoritmisch systeem.¹⁶ Met ingang van 2025 ontvangt de Directie Coördinatie Algoritmes (DCA), onderdeel van de Autoriteit Persoonsgegevens, meer budget voor haar coördinerende, signalerende en ondersteunende taken in het toezicht op algoritmegebruik.¹⁷

In het voorjaar is uw Kamer geïnformeerd dat het kabinet zich de komende tijd inzet voor versterking van de waarborgen rondom de inzet van geautomatiseerde risicoselectie door overheden.¹⁸ Hiermee geeft het kabinet opvolging aan een onderzoek in opdracht van het Netwerk van Publieke Dienstverleners en het ministerie van BZK naar het gebruik van deze instrumenten in de praktijk. Naast de hierboven al genoemde acties zijn in die brief een aantal aanvullende acties genoemd, waaronder een onderzoek naar enkele openstaande vraagstukken die overheidsbreed spelen, de (door)ontwikkeling van instrumenten voor toetsing van risicoselectie-algoritmen op vooringenomenheid en discriminatie, en overheidsbrede kennisopbouw en -uitwisseling.

Het kabinet heeft kennisgenomen van het deelrapport *Principes voor profilering* van de Staatscommissie tegen Discriminatie en Racisme over datagedreven risicoprofilering en neemt de zorgen van de commissie uiterst serieus. Uw Kamer ontvangt een aparte kabinetsreactie op de bevindingen en aanbevelingen van de Staatscommissie.

¹¹ Kamerstukken II 2024/25, 30 950, nr. 434, p. 9.

¹² Kamerstukken II 2025/26, 26 643, nr. 1423; Kamerstukken II, 2025/26, 26 643, nr. 1450.

¹³ Kamerstukken II 2024/25, 26 643, nr. 1394.

¹⁴ Kamerstukken II 2024/25, 26 643, nr. 1286.

¹⁵ Kamerstukken II 2024/25, 26 643, nr. 1433.

¹⁶ Kamerstukken II 2024/25, 26 643, nr. 1232; <https://minbzk.github.io/discriminatieprotocol/>.

¹⁷ Kamerstukken II 2025/26, 36 800 VI, nr. 15.

¹⁸ Kamerstukken II 2025/26, 26643, nr. 1520.